

POMEZAŃSKI INSTYTUT TEOLOGII WPISANY W X-LETNIE DZIEJE DIECEZJI ELBLĄSKIEJ*

Diecezja Elbląska erygowana 25 marca 1992 r. „odziedziczyła” po Diecezji Warmińskiej Diecezjalne Studium Teologiczne w Elblągu i Pomezkańskie Studium Teologiczne w Kwidzynie. Studium elbląskie i kwidzyńskie były zintegrowane z Instytutem Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II — Studium Teologii dla Świeckich w Olsztynie, jako filie¹. Już rok później, dyrektor Instytutu postanowił uruchomić Studium Teologiczne w Elblągu, którym kierował ks. infułat dr Mieczysław Józefczyk. Z inicjatywy ks. dr. Jana Wiśniewskiego i s. mgr Cypriana Konachowicz OSB, w porozumieniu z ks. dyr. prof. dr. hab. Marianem Borzyszkowskim, Biskup Warmiński dr Edmund Piszcz dnia 8 grudnia 1990 r. powołał do istnienia Pomezkańskie Studium Teologiczne w Kwidzynie². Studium kwidzyńskie otworzyło swoje podwoje 1 września 1991 r. Tego samego dnia mianował kierownika PST w osobie ks. dra Jana Wiśniewskiego oraz sekretarkę powierzając tę funkcję s. Cyprianie Konachowicz ze Zgromadzenia Sióstr Benedyktynek Misjonarek w Kwidzynie. Biskup Warmiński polecił zorganizowanie, zainaugurowanie i kierowanie Studium Pomezkańskim ks. Wiśniewskiemu i s. Konachowicz, której zlecił prowadzenie sekretariatu w Kwidzynie³. Obsada personalna kierownictwa wskazywała, że — z założenia — Studium miało służyć siostram zakonnym, które w trakcie junioratu zdobywały przygotowanie katechetyczne, a świeckim stworzono warunki do pogłębienia wiedzy religijnej. Po utworzeniu Diecezji Elbląskiej, 16 czerwca 1992 r., Biskup Elbląski połączył organizacyjnie Diecezjal-

* Nowa wersja artykułu opublikowanego w *EWD* (Nr 23–24 [3–4], 2000), s. 247–309 pt.: *Droga Diecezji Elbląskiej do uniwersyteckich studiów teologii dla świeckich (1992–2000). Rys historyczny*, który na s. 265–309 zawiera „załączniki” dotyczące organizacji Pomezkańskiego Instytutu Teologii.

¹ *Instytut Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II w Olsztynie. Wczoraj i dziś 1979–1999*, pod red. ks. M. Borzyszkowskiego i M. Dągiel, Seria Historyczna. Suplement Hoźjański 4, Olsztyn 1999, s. 15 — szkoda, że w tak kompleksowym opracowaniu nie znalazła się wzmianka o powołaniu filii w Elblągu i Kwidzynie. Wspomnianym Instytutem Kultury, przez cały czas jego istnienia (1979–1999), kierował ks. prof. dr hab. Marian Borzyszkowski († 2001 r. w Olsztynie), a powołał 20 września 1979 r. Biskup Warmiński dr Józef Glomp.

² Dekret Biskupa Warmińskiego, nr 2481/90 z 8.12.1990 r.

³ Siostra Cypriana Konachowicz OSB była wówczas Mistrzynią Junioratu SS. Benedyktynek w Kwidzynie, a ks. J. Wiśniewski proboszczem parafii i Pomezkańskiego Sanktuarium św. Rodziny w Ryjewie. Wezwniej, w latach 1981–1982 współpracowali jako katecheci w parafii Świętej Trójcy w Kwidzynie (obecnie OO. Franciszkanie).

ne Studium Teologiczne w Elblągu i Pomezzańskie Studium Teologiczne w Kwidzynie w osobie wspólnego dyrektora ks. J. Wiśniewskiego, polecając s. mgr Donacie B. Topa OSB pełnienie obowiązków sekretarza Studium kwidzyńskiego⁴. Ordynariusz Diecezji uzasadnił swoją decyzję następująco: To zadanie [...] współgra z obowiązkami pełnionymi [...] w Wydziale Katechetycznym Kurii Diecezjalnej Elbląskiej⁵.

INTEGRACJA Z AKADEMIAŃ TEOLOGII KATOLICKIEJ W WARSZAWIE

Po zakończeniu wykładów w roku akademickim 1992/93, Biskup Elbląski nakazał zaprzestania w Diecezji Elbląskiej kształcenia katechetów na poziomie studium pomaturalnego, ponieważ Minister Edukacji Narodowej, Rozporządzeniem z dnia 5 marca 1992 r., zobowiązał nauczycieli do podnoszenia kwalifikacji na poziomie Kolegium⁶. Dnia 27 maja 1993 r. biskup diecezjalny erygował Pomezkański Instytut Teologii z siedzibą w Elblągu, w którym mieli podejmować naukę przyszli nauczyciele religii (katecheci). Instytut otrzymał dwustopniową strukturę. Trzyletnie (Kolegium jako pierwszy stopień) studia katechetyczne odbywały się w Pomezkańskim Kolegium Teologii w Elblągu i w Kwidzynie, a kolejne dwa lata studiów, prowadzące do uzyskania magisterium, były prowadzone na Uzupełniających Studiach Magisterskich⁷. Tak zorganizowany system kształcenia teologiczno-pedagogicznego w Diecezji Elbląskiej otrzymał *Statut* podpisany przez biskupa, który zaczął obowiązywać 1 września 1993 r.⁸ Biskup A. Śliwiński przekazał prowadzenie i organizowanie studiów w Instytucie Pomezkańskim dotychczasowemu dyrektorowi Studium Teologicznego, czyli ks. dr. J. Wiśniewskiemu⁹. Ze względu na to, że MEN zobowiązywało do podporządkowania Kolegium pod opiekę naukowo-dydaktyczną uczelni wyższej, dlatego Biskup Elbląski już 8 lutego 1993 r. wystosował pismo w tej sprawie do Rektora Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie — ks. prof. dr. hab. Jana Łacha¹⁰. Powodem wyboru tej uczelni przez biskupa był fakt wcześniejszej współpracy biskupa diecezjalnego z ATK na terenie Gdyni, w tamtejszym Punkcie Konsultacyjnym ATK. Już wówczas biskup, planując zapewnić młodzieży dalszą naukę aż do uzyskania w diecezji magisterium

⁴ Dekret Biskupa Elbląskiego, nr 237/92-Ord. z 16.06.1992 r.; Dekret Biskupa Elbląskiego, nr 415/93-PKT z 17.06.1993 r. Te nominacje podnosiły rangę prowadzącego Studium Pomezkańskim i Elbląskim.

⁵ Dekret Biskupa Elbląskiego, nr 459/92 z 17.09.1992 r. — ta nominacja to faktycznie podniesienie rangi prowadzącego PST w Kwidzynie, z funkcji kierownika na dyrektora, ponieważ nie był wcześniej odwołany z tej pierwszej funkcji.

⁶ Dz.U. nr 26, poz. 115.

⁷ Dekret Biskupa Elbląskiego, nr 308/93-KOX/1 z 27.05.1993 r. — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 274–275.

⁸ Załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 276–287.

⁹ Dekret Biskupa Elbląskiego, nr 309/93-KOX/1 z 29.05.1993 r. oraz 341/94 z 3.06.1994 r.

¹⁰ Pismo Biskupa Elbląskiego, nr 42/93 z 8.02.1993 r. — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej do uniwersyteckich studiów teologii dla świeckich (1992–2000). Rys historyczny*, w: EWD nr 23–24 [3–4], 2000, s. 265–266.

teologicznego, pisał do rektora warszawskiej ATK: Po zakończeniu I stopnia kształcenia w Pomezkańskim Kolegium Teologii w Elblągu, Akademia mogłaby utworzyć w naszej Diecezji II stopień kształcenia teologicznego — studium magisterskie. Zanim ATK przyjęła opiekę naukowo-dydaktyczną nad Pomezkańskim Kolegium Teologii (PKT) zażądała stałego zatrudniania trzech doktorów habilitowanych, odpowiednio wykształconego pedagoga i psychologa oraz wskazania na fakt posiadania właściwego lokum, które stanowiłoby sale wykładowe oraz biblioteki jako zaplecza naukowego niezbędnego do pisania prac dyplomowych licencjata¹¹. Postawione wymogi wynikały z Rozporządzenia MEN, ale także troski o zapewnienie odpowiedniego poziomu studiów. W kwestii dotyczącej utworzenia w Diecezji Elbląskiej II stopnia kształcenia, rektor ATK odpowiedział: Ministerstwo nie jest przeciwne tego typu działaniom. Biskup Elbląski odpowiedział pozytywnie na wszystkie zagadnienia, zaznaczając, że działania diecezji zostały wsparte przez Kuratorium Oświaty w Elblągu, które było żywo zainteresowane powstaniem takiej placówki dydaktycznej na terenie Województwa Elbląskiego¹².

Biskup diecezjalny, nie czekając na ostateczną odpowiedź rektora ATK, już 12 marca 1993 r. wystosował — zgodnie z Rozporządzeniem (Dz.U., nr 115, § 4, p. 2) — wniosek do MEN o zezwolenie na funkcjonowanie Pomezkańskiego Kolegium Teologii w Elblągu z filią w Kwidzynie, który pozytywnie zaopiniowało Kuratorium Oświaty w Elblągu¹³. Wniosek został zaopatrzony w następujące informacje dotyczące: 1) opieki naukowo-dydaktycznej ATK, 2) stopniach naukowych nauczycieli wykładowych w PKT, 3) programu studiów. Ponadto, MEN otrzymało ramowy plan zajęć oraz projekt Dyplomu ukończenia Pomezkańskiego Kolegium Teologii¹⁴, w którym zapisano informację o opiece naukowo-dydaktycznej i uzyskaniu przez absolwenta dyplomu wyższych studiów zawodowych z tytułem licencjat teologii. Dokumentację, sporządzoną przez dyrektora Instytutu Pomezkańskiego, przekazano ówczesnemu wiceministrowi MEN (w obecności przedstawiciela Episkopatu Polski) za pośrednictwem Kuratora Oświaty w Elblągu. Niestety, Ministerstwo Oświaty nie raczyło odpowiedzieć na wniosek Biskupa Elbląskiego. Jednakże, należy to z naciskiem podkreślić, że wniosek złożony przez Biskupa Elbląskiego przyspieszył prace Episkopatu Polski zmierzające do rychłego uruchomienia w Polsce kolegiów teologicznych. Istotnie, już 7 kwietnia 1993 r., kard. J. Glemp podpisał *Wytyczne Rady Głównej Episkopatu Polski dla organizacji kolegiów teologicznych*¹⁵. W związku z powyższym, wobec milczenia MEN, biskup A. Śliwiński wystosował 1 czerwca 1993 r. kolejne pismo do Podsekr. Stanu MEN — Anny Urbanowicz. W piśmie zawarto dodatkowe informacje dotyczące funk-

¹¹ Pismo Kancelarii Rektorskiej ATK, nr 2-87/93 z 1.03.1993 r. — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 270.

¹² Biskup Elbląski, pismo nr 128/93 z 8.03.1993 r. — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 267.

¹³ Por. Dz.U., nr 115, § 4, p. 2 — Rozporządzenia MEN z 5 marca 1992 r. w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli; Pismo Biskupa Elbląskiego, nr 142/93 z 12.03.1993 r. było kierowane do Anny Urbanowicz — Podsekretarza Stanu w MEN — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 268–269.

¹⁴ Por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 272.

¹⁵ Por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 273–274.

cjonowania pierwszego stopnia kształcenia w Instytucie Pomezzańskim. Diecezja planowała realizowanie, w myśl *Wytycznych Rady Głównej Episkopatu*, 870 godzin zajęć w trzyletnim cyklu kształcenia w Kolegium, w tym 270 godzin wykładów z grupy przedmiotów pedagogiczno-katechetycznych, 150 godzin praktyki katechetycznej oraz 450 godzin wykładów z grupy przedmiotów filozoficzno-teologicznych¹⁶. Również i na to pismo biskup diecezjalny nie otrzymał odpowiedzi z Ministerstwa Edukacji Narodowej, które sprawę kolegiów teologicznych uznało za domenę Kościoła w Polsce, nie udzielając stosownego zezwolenia na działalność Pomezzańskiego Kolegium Teologii. Milczenie ministerstwa było niezgodne z *Rozporządzeniem MEN z 5 marca 1992 r.*, które w paragrafie 4, punkt 2 postanawiało: Utworzenie kolegium, a także wprowadzenie w kolegium nowej specjalności lub systemu kształcenia innego niż dzienny wymaga: [...] 2) zezwolenia Ministra Edukacji Narodowej — w przypadku kolegium prowadzonego przez osobę prawną lub fizyczną. Warto podkreślić, że diecezja posiada osobowością prawną, dlatego zezwolenie MEN było konieczne do prowadzenia Kolegium, ponieważ MEN nie podpisał żadnego porozumienia z Episkopatem Polski w sprawie swobody w tworzeniu kolegiów nauczycielskich dla katechetów przez Kościół w Polsce. Ministerstwo nie wydając zezwolenia na funkcjonowanie Kolegium w Diecezji Elbląskiej, a faktycznie wobec braku jakiegokolwiek reakcji Ministerstwa na pisma Biskupa Elbląskiego, uniemożliwiło wydawanie dyplomów zgodnego z zapisem *Rozporządzenia z 5 marca 1992 r.*, które w § 21.1. postanawiało: [...] dyplom ukończenia kolegium prowadzonego przez osobę prawną lub fizyczną powinien zawierać klauzulę o treści: „Kolegium działa na podstawie zezwolenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia [...] nr [...] i posiada uprawnienia kolegium publicznego...”¹⁷. Do dziś nie są znane przyczyny „milczenia” ministerstwa w sprawie wydania zezwolenia na działalność PIT, ponieważ diecezja nie została również poinformowana o tym, że wniosek posiadał błędy formalne.

Dnia 18 czerwca 1993 r. diecezja została powiadomiona przez rektora ATK w Warszawie, że uczelnia podejmie się opieki naukowo-dydaktycznej nad Pomezzańskim Kolegium Teologii w Elblągu i Kwidzynie: zgodnie z przepisami statutu ATK (art. 67-68) oraz wytycznymi MEN, ATK — konkretnie Wydział Teologiczny — podejmie się takiego zadania, jednakże bez zobowiązań odpłacania tegoż Kolegium¹⁸. Biskup Elbląski polecił ks. dyr. Wiśniewskiemu załatwienie spraw organizacyjnych, pisząc: Proszę zgodnie z treścią pisma omówić szczegółowe sprawy z Dziekanem Wydziału Teologicznego¹⁹. Dyrektor Instytutu Pomezńskiego, dnia 26 lipca 1993 r., zwrócił się do dziekana Wydziału Teologicznego ATK, informując: program zajęć został tak skonstruowany, że w ciągu trzech lat

¹⁶ Pismo Biskupa Elbląskiego, nr 350/93 z 1.06.1993 r. — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 289; Dz.U. nr 6, poz. 21, s. 6 — Porozumienie pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski oraz Ministrem Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 1993 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii; por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 271.

¹⁷ Dz.U. nr 115, § 21.1, s. 421 oraz Dz.U. nr 664, § 45. 1, s. 3278.

¹⁸ Pismo Rektora ATK, nr 2-266/93 z 18.06.1993 r. — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 290.

¹⁹ Tamże — odrębne pismo biskupa A. Śliwińskiego umieszczone pod treścią listu rektora ATK.

studiów w Pomezkańskim Kolegium Teologii realizujemy ponad cztery lata studiów teologicznych w Tczewie. Przyjęto takie właśnie założenia, aby uzyskać drożność do studiów ATK po ukończeniu PKT w Elblągu-Kwidzynie²⁰. Szczegółowe rozmowy, dotyczące programu i organizacji studiów, zostały przeprowadzone z ks. dziekanem prof. dr. hab. Lucjanem Balterem w domu Księży Pallotynów w Olsztarzewie koło Warszawy. Wówczas też została podjęta decyzja o terminie egzaminu wstępnego, który wyznaczono na 20–21 sierpnia 1993 r. dla kandydatów na studia w Elblągu i Kwidzynie. Pełnomocnik Rektora ATK ds. zamiejscowych studiów teologicznych, ks. prof. L. Balter, dnia 22 września 1993 r. podjął decyzję o zaliczeniu na poczet studiów w Kolegium szeregu przedmiotów zdanych w Studium Teologicznym w Elblągu i Kwidzynie przez jego słuchaczy, co zachęciło wielu z nich do kontynuowania nauki w PKT²¹.

Bardzo korzystnym dla studentów PKT było podpisane 20 sierpnia 1993 r., przez rektora ATK i Biskupa Elbląskiego, *Porozumienie Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (Wydział Teologiczny) w sprawie uzyskania przez studentów Pomezkańskiego Kolegium Teologii w Elblągu i filii w Kwidzynie dyplomu wyższych studiów zawodowych ATK oraz prawa prowadzenia przez Diecezję Elbląską uzupełniających studiów magisterskich w zakresie teologii na podbudowie PKT*²². Warszawska ATK zapewniała studentom PKT wpis w poczet studentów Wydziału Teologicznego, czyli wydanie ww. indeksów i legitymacji studenckich tej Uczelni. Ponadto przyjęto, że o wydaniu dyplomu ukończenia wyższych studiów zawodowych ATK decyduje Komisja Egzaminacyjna na podstawie wyników egzaminu dyplomowego, który przeprowadza Kolegium, a zakres egzaminu określa Rada Wydziału na wniosek Dziekana Wydziału Teologicznego ATK. Te punkty *Porozumienia* zdecydowały, że dziekan Wydziału Teologicznego i dyrektor PKT przysięgli nowy wzór dyplomu, który miał posiadać nagłówek: Akademia Teologii Katolickiej, godło państwo oraz stwierdzenie, że absolwent uzyskał dyplom licencjacki wyższych studiów zawodowych w zakresie teologii²³. Wreszcie, w *Porozumieniu* zapewniono studentów, że dyplom wyższych studiów zawodowych upoważnia do kontynuowania uzupełniających studiów magisterskich ATK, które prowadzi Diecezja Elbląska w Elblągu i filii w Kwidzynie na podbudowie Pomezkańskiego Kolegium Teologii. Ukoronowaniem dwustopniowego cyklu kształcenia na terenie diecezji elbląskiej było uzyskanie magisterium teologicznego, o czym wzmiankowano w ostatnim punkcie porozumienia: Absolwenci studiów magisterskich, którzy przedstawili pracę i pozytywnie zdali egzamin magisterski otrzymują Dyplom ukończenia studiów teologicznych ATK z tytułem Magistra Teologii. To *Porozumienie* gwarantowało, pragnącym studiować teologię, że będą mogli studiować „na miejscu”, czyli Pomezkańskiego Instytutu Teologii w Elblągu, bez konieczności pokonywania dojazdu do Warszawy, co wiązałoby się z dużymi kosztami. Dyrektor Instytutu i studenci diecezji elbląskiej byli zadowoleni ze

²⁰ Pismo dyrektora College'u ks. dra Jana Wiśniewskiego — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 291.

²¹ Decyzja Pełnomocnika Rektora ATK z dnia 22.09.1993 r.

²² Por. Porozumienie z 20.08.1993 r. — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 292–293.

²³ Por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 294.

stanu prawnego wynikającego z *Porozumienia*. Istotnie studenci PKT w Elblągu i Kwidzynie otrzymali indeksy i legitymacje studenckie ATK. Radość nie trwała jednak zbyt długo.

Zanim ukończyły się zajęcia roku akademickiego 1993/94, Ministerstwo Edukacji Narodowej podważyło dotychczasową praktykę ATK w Warszawie, polegającą na integrowaniu z tą uczelnią Kolegiów Teologicznych i Seminarium Duchownych, o czym został poinformowany dziekan Wydziału Teologii przez MEN w czasie rozmowy przeprowadzonej 21 kwietnia 1994 r. W związku z tym ks. prof. dr hab. L. Balter informował dyrektorów Kolegiów Teologicznych i rektorów Seminarium Duchownych, wysyłając dnia 3 czerwca 1994 r. pismo, w którym pisał m.in.: MEN wyraziło zgodę na kontynuowanie studiów przez osoby posiadające indeksy ATK. Zakazało natomiast przyjmowania nowych studentów. Nie wyraża też zgody na postępowanie się pieczęcią zestawiającą obok siebie ATK z Kolegium, czy Seminarium²⁴.

POD OPIEKĄ NAUKOWO-DYDAKTYCZNA
AKADEMII TEOLOGII KATOLICKIEJ
(UNIwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

Te fakty spowodowały, że trzeba było anulować *Porozumienie ATK z Diecezją Elbląską* z 20 sierpnia 1993 r., a absolwenci PKT utracili możliwość uzyskania licencjatu, czyli dyplomu wyższych studiów zawodowych oraz magisterium teologicznego. We wrześniu 1994 r. podpisano nową umowę o współpracy²⁵ oraz przyjęto nowy formularz dyplomu ukończenia Pomezkańskiego Kolegium Teologii, wzorując go na *Załączniku nr 1 do Rozporządzenia MEN z dnia 5 marca 1992 r.*²⁶ Od tego momentu wydawano dyplomy ukończenia Pomezkańskiego Kolegium Teologii, które nadal nie uzyskało zezwolenia MEN na prowadzenie działalności. Mimo to, Kolegium Pomezkańskie prowadząc działalność powoływało się na *Rozporządzenie MEN z 5 marca 1992 r.* Wydaje się, że kolegia teologiczne w Polsce przez fakt zaniechania wydawania zezwolenia na ich działalność nie miały żadnego umocowania w prawie państwowym, chociaż funkcjonowały na podstawie *Wytycznych Rady Głównej Episkopatu Polski z 7 kwietnia 1993 r.* Wprawdzie ministerstwo powtórzyło warunki jakie należało spełnić organizując naukę w kolegiach w myśl *Rozporządzenia MEN z dnia 12 sierpnia 1997 r. w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli*²⁷, ale wówczas żadna uczelnia katolicka nie wystąpiła z prośbą o uzyskanie stosownego zezwolenia w Ministerstwie Edukacji Narodowej, ze względu na jego „milczenie”. To jednak w konsekwencji doprowadziło do zakwestionowania przez MEN i kuratoria posiadania wyższego wykształcenia zawodowego, nie tylko przez katechetów, ale także absolwentom wszystkich innych kolegiów przedmiotów kierunkowych, które nie dostosowały

²⁴ Pismo Dziekana Wydziału Teologicznego ATK, nr WT 112/94 z 3.06.1994 r.

²⁵ Por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 295–296.

²⁶ Dz.U. nr 115, s. 422.

²⁷ Dz.U. nr 664, s. 3271–3288.

zasady działania do wymogów określonych w niniejszym rozporządzeniu w terminie do dnia 30 września 1998 r.²⁸. Kolegia teologiczne, które nie zwróciły się o stosowne zezwolenie funkcjonowały bezprawnie, a absolwenci rocznika 1999 i 2000 otrzymali dyplomy nieistniejące — tych ostatnich wydanych przez PKT odmówił podpisania przedstawiciel Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (dawnej ATK) w Warszawie.

W myśl nowej *Umowy dotyczącej współpracy Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie z Pomezkańskim Kolegium Teologii: Elbląg – Kwidzyn*²⁹. Uczelnia warszawska zobowiązywała się do opieki naukowo-dydaktycznej. Jednakże od tej pory studenci Pomezkańskiego Kolegium Teologii otrzymują indeksy własne Kolegium, podpisane przez jego dyrektora. Również od tej pory Dyplom ukończenia Kolegium, sporządzony przez zarząd podpisuje Dyrektor Pomezkańskiego Kolegium Teologii oraz Opiekun naukowo-dydaktyczny z ramienia ATK, a wydaje absolwentom Dyrektor Kolegium. Wydział Teologiczny ATK wystawia natomiast wymagane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zaświadczenia o ukończeniu studium/kursu dydaktycznego. To oto, diecezja została pozbawiona możliwości zapewnienia nauczycielom religii uzyskania wyższych studiów zawodowych, czyli licencjackich. Mimo to, ATK zapewniła absolwentom PKT możliwość kontynuowania studiów w Warszawie — w ramach studiów zaocznych. Rzeczywiście, pierwszych absolwentów PKT wpisano na czwarty rok studiów na Wydziale Teologicznym ATK w roku akademickim 1996/97. Władze uczelni warszawskiej zdecydowały, że ci studenci będą uczestniczyć w zajęciach w Elblągu, gdzie ATK zorganizowała swoje „sale wykładowe” — wdzięczność studentów pomezkańskich była ogromna. Diecezja otrzymała więc namiastkę pełnych studiów magisterskich, czyli drugi stopień kształcenia — zgodnie z dekretem powołującym Pomezkański Instytut Teologii. Prace magisterskie promowali doktorzy różnych specjalności, prowadzący zajęcia w Elblągu, a ich recenzentami pracownicy etatowi ATK (później UKSW). Egzamin magisterski, tak jak egzamin *ex universa Theologia*, odbywał się w Warszawie przed Komisją powołaną przez Radę Wydziału Teologicznego³⁰.

Takie rozwiązanie nie satysfakcjonowało Diecezji Elbląskiej, dlatego Biskup Elbląski i dyrektor Pomezkańskiego Instytut Teologii szukali lepszych rozwiązań. Tymczasem MEN zapowiedziało, że od nowego roku akademickiego 1998/99 na terenie kraju powstanie szereg wyższych szkół zawodowych. W związku z tym władze Elbląga poinformowali, że przyszłą WSZ będą tworzyły wszystkie Kolegia Nauczycielskie miasta. Mimo to, że Pomezkański Instytut Teologii nie został zaproszony do procesu organizacyjnego przyszłej WSZ, Biskup Elbląski, myśląc o zapewnieniu diecezji właściwego systemu kształcenia nauczycieli religii, zwrócił się do Rady Naukowej Episkopatu Polski, aby ta zechciała zaopiniować projektu włączenia PKT w struktury nowej Uczelni państwowej, czyli WSZ

²⁸ Tamże, § 56, s. 3279.

²⁹ Por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 295–296.

³⁰ Por. Tezy na egzamin *ex universa* — załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 299–301.

w Elblągu³¹. Przewodniczący Rady Naukowej nie odpowiedział na pismo Biskupa Elbląskiego, dlatego nie można było podejmować dalszych działań w tej sprawie. Dopiero w 2000 r., Konferencja Episkopatu Polski przekazała biskupom diecezjalnym informacje o warunkach prawnych utworzenia w diecezjach Wyższych Szkół Teologicznych, które zapewniałyby studentom teologii, przyszłym katechetom, możliwość uzyskania tytułu licencjata teologii.

UNIA Z WYDZIAŁEM TEOLOGII UNIwersYTETU WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Tymczasem, od 1 października 1999 r., na terenie Metropolii Warmińskiej powołano do istnienia Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, w skład którego wszedł również Wydział Teologii³². Dziekanat tegoż Wydziału wystąpił z propozycją zintegrowania wszystkich ośrodków teologicznych terenu Metropolii, na którym funkcjonowały: Wyższe Seminarium Duchowne i Pomezński Instytut Teologii w Elblągu, Wyższe Seminarium Duchowne i Instytut Teologiczny w Ełku oraz Misyjne Seminarium Duchowne i Instytut Teologiczny Księży Werbistów w Pieniężnie. Ordynariusze miejsca, biskupi diecezjalni i prowincjał Werbistów, otrzymali propozycję włączenia swoich instytucji kształcenia teologicznego do Wydziału Teologii UWM w Olsztynie. Pomimo wielu wątpliwości jakie pojawiły się w sprawie powyższej propozycji w środowisku naukowym diecezji elbląskiej, Biskup Elbląski, 11 listopada 1999 r. wystosował do Rady Wydziału Teologii UWM list intencyjny, dotyczący Pomezńskiego Instytutu Teologii, pisząc: [...] zwracam się z gorącą prośbą do Rady Wydziału Teologii o podjęcie działań — zmierzających do pełnej integracji diecezjalnych studiów teologicznych dla świeckich z Wydziałem Teologii UWM w Olsztynie³³. Wynikiem rozmów prowadzonych od stycznia do końca lipca 2000 r. pomiędzy Rektorem UWM a przedstawicielami ośrodków teologicznych metropolii warmińskiej było *Porozumienie o współpracy między Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie a Elbląskim Instytutem Teologicznym*³⁴, podpisane 28 sierpnia 2000 r.

³¹ EWD nr 13(5), 1998 — pismo z dnia 26 lutego 1998 r. skierowane do Przewodniczącego Rady Naukowej Episkopatu Polski — ks. bp. prof. dr. hab. Jana Bernarda Szlagi; por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 301–302.

³² Regulamin Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie — Krótka nota historyczna, 1–2.

³³ Pismo Biskupa Elbląskiego, nr 194/99 z 11.11.1999 r.; por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 305–306.

³⁴ Por. załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 307–309 — dokument podpisali: z ramienia Uniwersytetu — Rektor prof. dr hab. Ryszard Górecki, Dziekan Wydziału Teologii UWM ks. prof. dr hab. Alojzy Szorc i Zastępca Kwestora mgr Amelia Waciewicz, z ramienia Elbląskiego Instytutu Teologicznego — Biskup Elbląski dr Andrzej Śliwiński i Prezes EIT ks. bp dr Józef Wysocki. Ze względu na to, że Uniwersytet pragnął podpisania jednej umowy z diecezją, dlatego w poszczególnych ośrodkach powołano do życia Instytuty. Biskup Elbląski, dnia 13 lipca 2000 r., erygował Elbląski Instytut Teologiczny, w którego skład weszło Wyższe Seminarium Duchowne i Pomezński Instytut Teologii w Elblągu — por. Dekret Biskupa Elbląskiego, nr VII/33/BE/2000 z 13.07.2000 r., w: Załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 306–307.

Władze Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego zagwarantowały tym *Porozumieniem* studentom WSD i PIT w Elblągu, że z dniem 1 października 2000 r. mogą podjąć studia na Wydziale Teologii Uniwersytetu, zaznaczając, że rekrutację prowadzi Wydział Teologii Uniwersytetu. W związku z tym, od tego momentu dziekan Wydziału Teologii sprawuje nadzór merytoryczny nad realizacją programu kształcenia uchwalonego przez Radę Wydziału, nad przestrzeganiem Regulaminu Studiów UWM i Regulaminu Wydziału Teologii. Podstawę prawną Porozumienia była Umowa między Rządem RP a Konferencją Episkopatu Polski w sprawie utworzenia i funkcjonowania Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, podpisana przez Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, Arcybiskupa Warmińskiego i Ministra Edukacji Narodowej³⁵. Rzeczoną Umowa przyznawała Wydziałowi prawo tworzenia punktów zamiejscowych. Z początkiem roku akademickiego 2000/01 studenci Pomezkańskiego Instytutu Teologii w Elblągu, na własną prośbę, zostali wpisani na zaoczne studia teologiczne dla świeckich Wydziału Teologii UWM, otrzymując indeksy i legitymacje uniwersyteckie. Włączenie Pomezkańskiego Instytutu Teologii do Wydziału Teologii UWM zapewnia naszym studentom taki status prawny jakim cieszą się wszyscy studujący w uczelniach państwowych w Polsce.

Spore perturbacje, w Elblągu i Ełku, wywoływał nieustannie zapis *Umowy* z 28 sierpnia 2000 r., w który postanowiono, że Instytut ponosi koszty za realizację procesu kształcenia na podstawie umów cywilnoprawnych według stawek i przepisów obowiązujących w Uniwersytecie. Instytuty dla świeckich, pobierające czesne od studentów, wywiązywały się należycie z podjętych zobowiązań. Natomiast rektorzy WSD uznali, że opłacenie wykładowców na studiach dziennych przekracza możliwości finansowe seminarium duchownego. W związku z tym, Władze Uniwersytetu zarządziły, aby studenci studiów zaocznych Elbląga, Ełku i Pięniężna płacili czesne na tych samych zasadach jak studenci zaocznicy Wydziału Teologii w Olsztynie, zwalniając z odpłatności studentów dziennych, czyli kleryków seminariów duchownych. To doprowadziło do podniesienia czesnego na studiach zaocznych, a także porzuceniu studiów przez niektórych z nich (przenieśli się na studia do Gdyni lub Tczewa)³⁶. W tej sytuacji Biskup Elbląski mianował pod koniec września 2001 r. nowego dyrektora Pomezkańskiego Instytutu Teologii w osobie ks. dr. lic. nauk bibl. Marka Karczewskiego, odwołując dotychczasowego opiekuna PIT ks. dr. hab. Jana Wiśniewskiego, prof. UWM.

PROGRAM STUDIÓW W POMEZAŃSKIM INSTYTUCIE TEOLOGII (DO 2000 r.)

Program pierwszego stopnia kształcenia w Pomezkańskim Kolegium Teologii, trwający trzy lata, zobowiązywał studentów do wysłuchania 760 godzin wykładów

³⁵ Regulamin Wydziału Teologii, rozdz. X, art. 54, pkt 2, s. 23.

³⁶ Sztynne stanowisko Rektoratu UWM w tej kwestii, mimo zgłoszonych kilku możliwości rozwiązania tego problemu, doprowadziło w dniu 14 września 2001 r. do rezygnacji z funkcji kierowania Pomezkańskim Instytutem Teologii przez ks. dr. hab. Jana Wiśniewskiego, prof. UWM, który prowadził Instytut od chwili erygowania (1993–2001).

i ćwiczeń, z których 270 godziny stanowiły przedmioty pedagogiczno-katechetycznych. Ponadto, każdy student był zobowiązany do odbycia 150 godzin praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej lub w przedszkolu — w sumie 910 godzin. Do 2000 r. w PKT wykładano przedmioty trzech bloków: filozoficznego, na który składały się: antropologia filozoficzna, filozofia Boga, filozofia bytu, filozofia przyrody, teoria poznania, historia filozofii, w wymiarze 104 godzin; pedagogiczno-katechetycznego, jak katechetyka, metodyka, liturgia katechetyczna, psychologia ogólna i szczegółowa, pedagogika ogólna i rodzinna, psychopedagogika, socjologia religii, katolicka nauka społeczna, śpiew liturgiczny, w wymiarze 272 godzin; teologicznego, który tworzyły: Pismo św., teologia — dogmatyczna, fundamentalna, moralna, historia Kościoła powszechnego, polskiego i pomezkańskiego, w wymiarze 344 godzin. Studenci trzeciego roku studiów uczestniczyli w seminarium licencjackim, na które przeznaczano 40 godzin zajęć. Natomiast w trakcie Uzupełniających Studiów Magisterskich, czyli w trakcie realizowania II stopnia kształcenia w Pomezkańskim Instytucie Teologii, studenci mieli możliwość wysłuchania 448 godzin wykładowych: 208 godzin z zakresu teologii, po 160 godzin lektoratu — z języka łacińskiego i niemieckiego, a 80 godzin przeznaczono na seminarium magisterskie.

Program studiów w Pomezkańskim Instytucie Teologii był zrealizowany w ciągu pięciu lat (w Warszawie studia zaoczne trwały sześć lat). Niemal 70% zajęć realizowano w Kolegium, aby absolwenci byli dobrze przygotowani do pracy katechetycznej w diecezji. Pozostawienie 33% programu studiów na uzupełnienie wykształcenia miało być zachęcającą motywacją do ich kontynuowania do magisterium.

W okresie współpracy Pomezkańskiego Instytutu Teologii z ATK, a następnie z UKSW w Warszawie dyrekcja zatrudniała 4 doktorów habilitowanych, 28 doktorów, 14 licencjatów (stopień specjalizacji po magisterium z teologii) i 8 magistrów (2 po drugim fakultecie, 2 lektorów) — w sumie 54 specjalistów różnych dziedzin: filozofii, teologii, humanistyki, katechetyki, pedagogiki i psychologii³⁷. Wykładowcy niemal wszystkich dziedzin promowali prace licencjackie w Kolegium, które były recenzowane przez specjalistę z tytułem doktora. Pozytywnie oceniona praca dawała studentowi prawo przystąpienia do komisyjnego egzaminu licencjackiego. ³⁸Natomiast promotorami prac magisterskich, które przedkładano na egzamin magisterski na Wydziale Teologicznym ATK (w r. akad. 1999/2000 na UKSW) w Warszawie, byli wyłącznie wykładowcy posiadający tytuł doktora: dr Stanisław Aleksander — UG w Gdańsku, dr hab. Mieczysław Ciosek — UG w Gdańsku, ks. dr Dariusz Drażek — WSD Pelplin, ks. dr Jan Guzowski — WSDMW „Hosianum” w Olsztynie, dr Franciszek Makurat — UG w Gdańsku, ks. dr Bogdan Wiktor Matysiak — WSDMW „Hosianum” w Olsztynie, ks. dr Wiesław Rodzewicz — WSD Elbląg, dr Szczepan Skrzypiec — UG w Gdańsku, ks. dr Jan Wiśniewski — WSD Elbląg, ks. dr Wojciech Zawadzki — WSD Elbląg, dr

³⁷ Opracowano na podstawie nominacji wykładowców przez Biskupa Elbląskiego wystawianych na dany rok akademicki — w aktach kancelarii Pomezkańskiego Instytutu Teologii w Elblągu.

³⁸ Por. Tezy na egzamin dyplomowy (1996–2000) — Załącznik w: J. Wiśniewski, *Droga Diecezji Elbląskiej*, s. 297–299.

Ireneusz Ziemiński — ATR Bydgoszcz. Poniższa tabela przedstawia szczegółowy wykaz specjalistów różnych dziedzin wiedzy, którym zlecano wykłady w Pomezkańskim Instytucie Teologii (1993–2000):

Wykładowca	Czas zatrudnienia	Wykładowca	Czas zatrudnienia
1	2	3	4
Dr S. Aleksander	1997/1998	Ks. dr B.W. Matysiak	1993–1996/1997
Ks. dr Z. Bieg	1995/96; 1997–do dziś	Mgr Krystyna Milewska	1997–do dziś
Ks. lic. W. Borowski	1996/1997/1997	Ks. dr L. Nadolski	1993–1998/1999
Dr hab. M. Ciosek	1995/1996/1997	Ks. lic. J. Neuman	1998/1999
Ks. lic. S. Cytrynowicz SVD	1994–1995/1996	Dr B. Pacek	1995/1996
Ks. lic. R. Czajka SVD	1994–1995/1996	Ks. mgr J. Pawelczyk	1995/1996
O. lic. M. Czoska OFM	1997/1998	Ks. mgr K. Pączkowski	1996–do dziś
Mgr M. Dańczyszyn	1997–do dziś	Ks. lic. S. Pietkiewicz	1993/1994; 1996/1997
Ks. dr D. Drażek	1997–do dziś	Ks. dr G. Puchalski	2001/2002
Ks. dr P. Duksa	1999/2000, 2001/2002	Ks. dr W. Rodzewicz	1993–1999/2000
Lic. D. Dźwign	1997–1999/2000	Ks. dr E. Rogoza	1996/1997
Ks. mgr S. Ewertowski	1993/1994	Dr Sz. Skrzypiec	1997/1998
Ks. dr S. Guła	1995–do dziś	Ks. lic. Z. Szerle	1993/1994
Dr P. Gutowski	1994–1995; 1997/198	Ks. dr hab. A. Szorc	1997/1998
Ks. dr J. Guzowski	1994/1996; 1998–2000	Bp dr A. Śliwiński	1993/1994
Ks. dr M. Józefczyk	1996–1997; 1999–2000	Ks. dr E. Śliwka SVD	1996–97/98; 1999/2000
Ks. dr M. Karczewski	1999–do dziś	Ks. dr A. Śnigier	1998–do dziś
Ks. dr A. Kilanowski	1998–do dziś	Ks. lic. K. Świętoń SDS	1993/94; 1995–1998/99
Ks. dr hab. K. Kloskowski	1993–1996/1997	S. mgr D.B. Topa OSB	1993/1994
Ks. mgr J. Kowalewski	1993/1994	Ks. mgr P. Towarek	1998/1999
Ks. dr J. Kożuchowski	1996–1999/2000	Dr hab. H. Wistuba	1993/1994
Ks. lic. M. Kubecki	1993/94	Ks. dr hab. J. Wiśniewski, prof	1993–do dziś
Ks. dr Z. Kupisiński SVD	1997/1998	Ks. lic. R. Wiśniowiecki	1996/97; 1998/1999
Dr M. Łudczak	1999/2000, 2001/02	Ks. dr B. Wodecki SVD	1994/1995

1	2	3	4
Dr F. Makurat	1994–2002	Ks. dr W. Zawadzki	1995–dziś
Ks. dr S. Małkowski	2001/2002	Dr hab. I. Ziemiński	1993–2001
Lic. D. Markowicz	1998–1999/2000	Ks. dr M. Żmudziński	1999–do dziś
		Dr Barbara Rozen	2001/2002

ABSOLWENCI POMEZAŃSKIEGO INSTYTUTU TEOLOGII (1993–2001)

Od rozpoczęcia działalności do chwili obecnej (łącznie z r. akad. 2001/02) w Pomezkańskim Instytucie Teologii wydano 372 indeksów studentom, którzy pozytywnie zostali ocenieni przez komisję rekrutacyjną w trakcie egzaminu wstępnego. Komisji rekrutacyjnej, w latach 1993–1999, przewodniczył Pełnomocnik Rektora ATK (UKSW) ks. prof. dr hab. Lucjan Balter, który przyjmował na studia i sygnował dokumenty. Począwszy od roku akademickiego 1994/1995 do 1999/2000 dokumenty immatrykulacyjne były przechowywane w Sekretariacie Studiów Teologicznych w Elblągu, a po uzyskaniu dyplomu przez absolwenta Kolegium były przekazywane do Sekretariatu Wydziału Teologicznego ATK (UKSW). Przekazanie dokumentów personalnych łączyło się z wpisaniem absolwentów Kolegium Pomezkańskiego na czwarty rok studiów ATK, które kończyli po dwuletnich studiach, uzyskując magisterium teologiczne. Od 2000 r. kandydaci na studia składają dokumenty rekrutacyjne w Dziekanacie Wydziału Teologii UWM w Olsztynie, tak jak w roku akademickim 1993/94 w Sekretariacie Wydziału Teologicznego ATK w Warszawie.

Do końca 2001 r. dyplomy magisterskie uzyskało 98 absolwentów Pomezkańskiego Instytutu Teologii (jedna ma otwarty przewód doktorski na Wydziale Teologii UWM). W rozbiciu na poszczególne lata: w 1998 — 36 osób; w 1999 — 25 osób; w 2000 — 19 osób, w 2001 r. — 18 osób. Należy podkreślić, że część studentów, zwłaszcza z rejonu kwidzińskiego, kontynuowała studia na ATK w Warszawie, ale liczba uzyskanych tam magisteriów nie jest znana. Natomiast dyplomy ukończenia Pomezkańskiego Kolegium Teologii otrzymało 253 absolwentów: w 1996 — 122 osoby (64 w Elblągu, 50 w Kwidzynie); w 1997 — 50 osób (27 w Elblągu, 23 w Kwidzynie); w 1998 — 24 osoby (od r. ak. 1997/98 zajęcia odbywały się tylko w Elblągu); w 1999 — 21 osób oraz w 2000 r. — 15 osób; w 2001 r. — 21 osób³⁹. Z powyższych danych statystycznych wynika, że z grupy studentów przyjętych do PKT w Elblągu w latach 1993–2001, studia ukończyło 68%. Natomiast 38,7% absolwentów PKT uzyskało stopień magistra teologii, kończąc studia w PIT w Elblągu — w tej liczbie nie uwzględniono tych absolwentów, którzy dalszą naukę podejmowali w ATK w Warszawie.

³⁹ Zestawienie sporządzono na podstawie akt Sekretariatu Studiów Teologicznych: Księgi Dyplomów licencjackich (po PKT) i magisterskich (po PIT-ATK, UKSW), s. 1–57.

* * *

Wydział Nauki Katolickiej zapewne podejmie badania zmierzające do ustalenia jaki procent nauczycieli religii, obecnie pracujących w diecezji elbląskiej, tworzą absolwenci Pomezkańskiego Instytutu Teologii. Należałoby także podjąć się oceny merytorycznej ich pracy, która odgrywa zasadniczą rolę w kształtowaniu oblicza religijnego diecezji. Te badania pozwoliłyby właściwie ocenić rzeczywisty wkład dyrekcji i wykładowców PIT w dzieło budowania tej nowej ciągłej diecezji.

POMESANISCHES THEOLOGISCHES INSTITUT — EINGETRAGEN IN DAS ZEHNJÄHRIGE BESTEHEN DER ELBINGER DIÖZESE

ZUSAMMENFASSUNG

Allcin schon der Titel weist darauf hin, dass Pfarrer Jan Wiśniewskis Beitrag anlässlich des 10-jährigen Bestehens der Elbinger Diözese im Kontext der Tätigkeit des Pomesanischen Theologischen Instituts entstanden ist. Da wird eine Reihe interessanter und nicht immer bekannter Details aus der bunten Geschichte des Instituts hervorgehoben.

Die Fakultät Katholischer Wissenschaften wird wahrscheinlich danach forschen, welche Prozentzahl der zurzeit in der Elbinger Diözese arbeitenden Religionslehrer Absolventen des Pomesanischen Theologischen Instituts ausmacht. Ihre Arbeit sollte auch sachgemäß begutachtet werden, da sie eine wesentliche Rolle in der Gestaltung des religiösen Antlitzes der Diözese spielen. Solcher Art Nachforschungen würden den tatsächlichen Einsatz der Direktion und der Dozenten des Instituts in die Entwicklung der immer noch sehr jungen Diözese bewerten können.